

Nümunəvi peşə standartı
Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi
M u ssis l r   n nümunəvi təlim standartı

Liftlərin quraşdırılması, onlara texniki xidmət və təmir üzrə işçi

İngilis dilində adı: Elevator Installers and Repairers

N: 7412-2-00030-01

Azərbaycan Respublikasının  m k və  halinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi və Dünya Bankının birgə həyata keçirdiyi “Sosial M dafi nin İnkışafı” layihəsinin “ISCO 88/08-  uyğun t kmill şdirilm ş peşə standartlarının v  əlaqədar təlim standartlarının hazırlanması” tapşırığı  er iv sində “GOPA Consultants” v  “SEFT Consulting” tərəfindən hazırlanmışdır.

Bakı
İyul, 2011-ci il

İSTİFADƏ OLUNAN ANLAYIŞLAR

Bacarıq

Verilmiş iş üzrə vəzifə və fəaliyyətləri yerinə yetirmək qabiliyyətidir.

Bacarıq səviyyəsi

Həyata keçirilən fəaliyyətlərin əhatəliliyi və mürəkkəbliyi ilə müəyyən olunur, burada fəaliyyətlərin mürəkkəbliyi əhatə üzərində üstünlüyə malikdir. Hər bir bacarıq səviyyəsi üzrə müvafiq bilik səviyyəsi tələb olunur. ISCO-da, eləcə də Məşğulluq Təsnifatında aşağıdakı dörd geniş bacarıq səviyyəsi müəyyən edilir:

Birinci bacarıq səviyyəsi

Birinci bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr sadə və dövrü fiziki fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsini zəruri edir. Bundan əlavə, birinci bacarıq səviyyəsində bir çox peşələr fiziki güc və dözümlülük tələb etdiyi halda, əksəriyyətində sadə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı tələb olunur. Bu bacarıqlara ehtiyac duyulduğu halda belə, onlar işin əsas hissəsini təşkil etmir.

Birinci bacarıq səviyyəsinə daxil olan bəzi peşələrdə səriştəli fəaliyyət üçün ibtidai təhsili və ya əsas təhsilin birinci mərhələsini başa vurmaq (ISCED üzrə 1-ci səviyyə) tələb oluna bilər. Bəzi işlər üçün isə iş yerlərində qısamüddətli təlimlər tələb oluna bilər.

Birinci bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələr ixtisası olmayan işçi qüvvəsini əhatə edir.

İkinci bacarıq səviyyəsi

İkinci bacarıq səviyyəsi üzrə bütün peşələrdə səriştəli fəaliyyət üçün tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ümumi orta təhsilin birinci mərhələsini başa vurmaqla (ISCED üzrə 2-ci səviyyə) əldə olunur. Bəzi peşələrdə ümumi orta təhsilin ikinci mərhələsini bitirmək zəruri hesab olunur (ISCED üzrə 3-cü səviyyə) ki, bura ixtisaslaşmış peşə təhsili və iş yerlərində həyata keçirilən təlim də daxil ola bilər. Müəyyən peşələr ümumi orta təhsili bitirdikdən sonra ilk peşə-ixtisas təhsili almağı (ISCED üzrə 4-cü səviyyə) tələb edir. Bəzi hallarda isə iş təcrübəsi və iş yerlərində həyata keçirilən təlim formal təhsili əvəz edə bilər.

İkinci bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələrə ixtisaslı işçilər daxildir.

Üçüncü bacarıq səviyyəsi

Üçüncü bacarıq səviyyəsindəki peşələr, adətən, ixtisaslaşmış sahə üzrə geniş praktiki, texniki və metodoloji biliklər tələb edən mürəkkəb texniki və praktiki fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsini əhatə edir. Bu bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr, ümumiyyətlə, yüksək səviyyədə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı, eləcə də inkişaf etmiş ünsiyyət bacarığı tələb edir.

Üçüncü bacarıq səviyyəsi üzrə tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ümumi orta təhsil bazasına əsaslanan təhsil müəssisələrində 1-3 illik təhsil vasitəsi ilə əldə olunur (ISCED üzrə 5b səviyyəsi). Azərbaycanda bu bacarıq səviyyəsinə uyğun təhsil adətən orta ixtisas təhsili müəssisələrində (kolleclər) verilir. Bəzi hallarda müvafiq sahə üzrə geniş iş təcrübəsi və iş yerlərində həyata keçirilən uzunmüddətli təlim formal təhsili əvəz edə bilər.

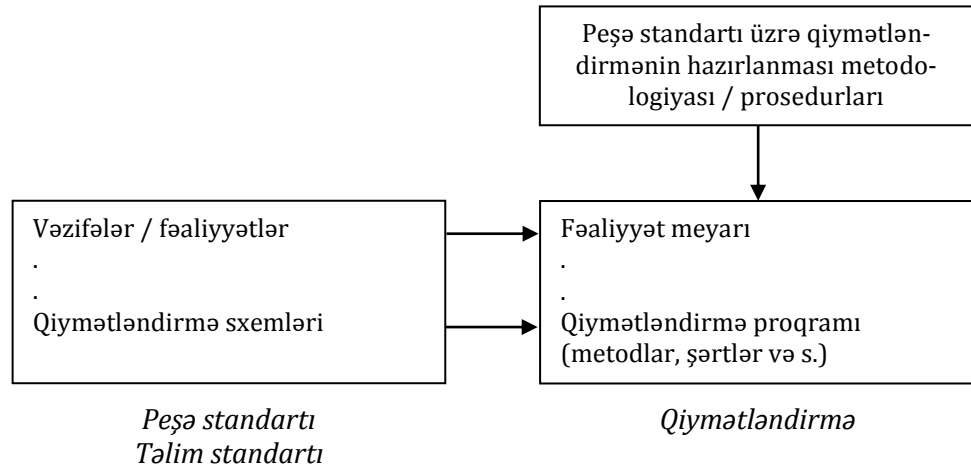
Üçüncü bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələr əsasən texniki işçiləri əhatə edir.

	<p><i>Dördüncü bacarıq səviyyəsi</i></p> <p>Dördüncü bacarıq səviyyəsinə, adətən, ixtisaslaşmış sahə üzrə geniş nəzəri və praktiki biliklər əsasında mürəkkəb problemlərin həlli və qərarların qəbul edilməsini tələb edən fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi daxildir. Bu bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr, ümumiyyətlə, yüksək səviyyədə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı, eləcə də təkmilləşmiş ünsiyyət bacarığı tələb edir.</p> <p>Dördüncü bacarıq səviyyəsi üzrə tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ali təhsil müəssisələrində birinci və ya daha yüksək elmi dərəcənin verilməsi ilə yekunlaşan 3-6 illik təhsil vasitəsi ilə əldə olunur (ISCED üzrə 5a səviyyəsi və ya daha yüksək səviyyə). Bu bacarıq səviyyəsi üçün Azərbaycanda adətən bakalavriat və daha yüksək təhsil pillələri uyğun gəlir.</p> <p>Dördüncü bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələrə menecerlər, mühəndislər, müəllimlər, həkimlər və s. daxildir ki, bunlar çox vaxt peşəkarlar adlandırılır.</p>
Bilik	Təhsil və ya təcrübə vasitəsilə əldə edilən məlumat və faktlar toplusunu əhatə edir.
Əlavə / ümumi sərişmələr	Müvafiq əmək fəaliyyətini həyata keçirə bilmək üçün tələb olunan sərişmələrə əlavə olaraq, arzuolunan faydalı sərişmələri əhatə edir. Buraya əmək fəaliyyətini təkmilləşdirə bilən, bir çox peşələr üçün ümumi olan və gələcəkdə tələb olunacaq sərişmələr daxildir. Bunlar işçilərin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün əsas kimi çıxış etmir.
Əvvəlki təlimin tanınması	<p>Harada və necə təhsil almasından asılı olmayaraq, qeydə alınmış ixtisaslar və vahid standartlar baxımından insanların əvvəlki təliminin tanınması prosesidir. İnsanlar təhsil müəssisəsində formal təlim keçmələrindən və ya qeyri-formal təlim əldə etmələrindən asılı olmayaraq, öyrənmə prosesini heç vaxt dayandırmırlar.</p> <p>Əvvəlki təlimin qiymətləndirilməsi və tanınması prosesi aşağıdakı kimidir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Şəxsin nə bildiyi və nə bacardığının müəyyənləşdirilməsi; • Şəxsin bilik və bacarıqlarının xüsusi standartlar, sərişmələrin qiymətləndirilməsi üzrə əlaqəli meyarlar ilə müqayisə edilməsi; • Bu standartlara münasibətdə təlimin qiymətləndirilməsi; • Şəxsin formal, qeyri-formal və informal təlimlər vasitəsilə keçmişdə topladığı bacarıq, bilik və təcrübənin tanınması.
Fəaliyyət	Fərdin vəzifələrinin bir hissəsi olan iş və ya məsuliyyəti əks etdirir. Buna görə də vəzifə bir sıra fəaliyyətlərə bölünür.
Formal təlim	Azərbaycan Respublikasının təhsil və təlim müəssisələrində həyata keçirilir, dövlət təhsil sənədinin verilməsi ilə nəticələnir. Təhsil müəssisələrində formal təlimlər dövlət təhsil standartlarına uyğun olaraq aparılır. Əldə edilən sərişmələr testlər vasitəsilə yoxlanılır və dövlət təhsil sənədi verilir.
Informal təlim	Özünü-təlim yolu ilə bilik və bacarıqlara yiyələnmənin formasıdır. Təhsil və təlim müəssisələrindən kənarında həyata keçirilir və təbii olaraq gündəlik həyatımızda müşahidə olunur. Formal və qeyri-formal təlimdən fərqli olaraq, informal təlim çox vaxt qeyri-ixtiyari baş verir və beləliklə, hətta fərdlərin özləri də sərişmələrinin artırılmasında onun rolunu hiss etməyə bilər (məsələn, kütləvi informasiya vasitələrindən, ictimaiyyət arasında gündəlik qarşılıqlı əlaqələrdən və ümumi münasibətlərdən məlumatın əldə edilməsi).

	<p>O, təlimin həyata keçirilməsi sahəsində (xüsusilə) ixtisaslaşmamış hər hansı bir şəxs (yəni ailə üzvləri, digər əlaqəli şəxslər və s.) tərəfindən istiqamətləndirildiyi halda, məqsədli xarakter daşıya bilər. Informal təlim ölkə səviyyəsində qəbul edilən diplom və sertifikatların verilməsi ilə nəticələnir.</p>
İş	<p>Fərdin işəgötürən üçün və ya sərbəst məşğulluq şəraitində həyata keçirdiyi vəzifə və ya fəaliyyətlərin toplusudur (ISCO-08 -ə uyğun olaraq).</p>
İşə yanaşma	<p>Müəyyən ideya, obyekt, şəxs və ya vəziyyətə müsbət və ya mənfi münasibəti əks etdirir.</p> <p>Yanaşma fərdin fəaliyyət seçimini, çətinlik, həvəsləndirmə və mükafatlara (hamısı birlikdə stimullar adlanır) cavab reaksiyasını müəyyən edir. Bu baxımdan yanaşma iş üçün xeyli vacibdir.</p> <p>Yanaşmanın 4 əsas komponenti var: (1) Emosional: hiss və həyəcan; (2) İdrak: məntiqlə həyata keçirilən inam və fikirlər; (3) İradə: fəaliyyət meylləri; (4) Qiymət: stimullara mənfi və ya müsbət münasibət.</p>
Qeyri-formal təlim	<p>Təhsil sistemi ilə paralel şəkildə aparılır və dövlət təhsil sənədinin verilməsi ilə müşayiət olunmur. Qeyri-formal təlimlər iş yerlərində və ya formal təlim sistemlərinə yardım üçün yaradılmış təşkilat və ya mərkəzlərdə, dərnlərdə, fərdi məşğələlərdə, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları və qruplarında həyata keçirilə bilər.</p>
Qiymətləndirmə metodu	<p>Səriştəni ölçmək üçün üsul və ya alətdir.</p>
Qiymətləndirmə paketi	<p>Fəaliyyət meyarı da daxil olmaqla fərdin səriştələrinin qiymətləndirilməli olduğu müxtəlif qiymətləndirmə metodlarıdır.</p>
Qiymətləndirmə sxemi	<p>Qiymətləndirmə standartlarının vəzifələrini və onların yerinə yetirilmə istiqamətlərini müəyyən edir.</p> <p>Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin məqsədi fərdin müvafiq peşə standartını fəaliyyətlər, vəzifələr və ya tapşırıqlar üzrə həyata keçirə bilməsini müəyyən etməkdir. Sözügedən tapşırıqlar, peşə standartında müəyyən edilən texniki bacarıqları, planlaşdırma və problemləri həlləmə biliklərini, gözlənilməz vəziyyətlərdə hərəkət etmək bacarığını, digər şəxslər ilə işləmək bacarığını və ünsiyyət bacarıqlarını əhatə etməlidir.</p> <p>Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin məqsədlərinə, digər məsələlərlə yanaşı, aşağıdakılar daxildir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • İşəgötürmə; • Karyera yüksəlişi; • Bilik və bacarıqlarda olan boşluqların və təlim ehtiyaclarının müəyyən edilməsi; • İşçi heyətinin qiymətləndirilməsi. <p>Qiymətləndirməni planlaşdırma zamanı onun xarakterik cəhətlərinə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır: qiymətləndirmə hansı interval çərçivəsində həyata keçirilməlidir, hansı hədəflər müəyyən edilməlidir, hansı qiymətləndirmə metodları daha məqsəduyğundur. Qiymətləndirmə sxemi aşağıdakı qiymətləndirmə metodlarından 2 və ya 3-nü əhatə etməlidir: i) Əmək fəaliyyətinin müşahidə edilməsi; ii) İşin nəticəsinin qiymətləndirilməsi; iii) Simulyasiya; iv) Suallar (şifahi və ya yazılı); v) Layihə işi; vi) Portfel əsasında qiymətləndirmə; vii) Dinləmə qiymətləndirməsi; viii) Fərdi</p>

araşdırmalar; ix) Müştəri qiymətləndirməsi (məsələn, müştəri sorğu formaları), ekspert və şəxsi qiymətləndirmə və s.

Peşə standartı və peşə standartı üzrə qiymətləndirmə arasındakı əlaqə aşağıdakı sxemdə göstərilmişdir.

Məşğulluq təsnifatı (MT)

Ölkədə əmək bazarının inkişafına, beynəlxalq təcrübədə qəbul edilmiş uçot və statistikaya uyğun olaraq ISCO-08 təsnifatından istifadə edilməklə, onun genişləndirilməsi əsasında 2010-cu ildə hazırlanmışdır. Onun strukturu ISCO-08 təsnifatının strukturu ilə eynidir. MT Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsinin 20 Dekabr 2010-cu il 180 sayılı qərarı ilə təsdiq edilmiş və AZT041-2010 nömrəsi ilə dövlət qeydiyyatına alınmışdır.

Peşə

Yüksək oxşarlıq dərəcəsinə malik əsas vəzifə və fəaliyyətlərdən ibarət olan işlərin məcmusudur. Şəxsin hər hansı bir peşə ilə bağlılığı onun hazırda tutduğu vəzifə, əlavə və ya əvvəlki işləri vasitəsi ilə müəyyən olunur.

Peşə standartı

Konkret peşə sahələrində işçilərin yerinə yetirdikləri əmək funksiyalarına qoyulan ümumi tələbləri sistemli şəkildə əks etdirən normativ sənəddir. O, müvafiq səriştələr çərçivəsində işçinin bilik, bacarıq və vərdisləri nəzərə alınmaqla, onun əmək funksiyalarını yerinə yetirməsinə imkan verəcək konkret vəzifə öhdəliklərinin və fəaliyyətlərin siyahısını özündə ehtiva edir. Peşə standartı işdəki rolu təyin etməyə, işçinin fəaliyyətini qiymətləndirməyə, eləcə də, təkmilləşmə, peşə yüksəlişi üçün yollar müəyyən etməyə və hazırlamağa kömək edə bilər.

Peşə standartları ISCO-ya və Məşğulluq təsnifatına uyğun olaraq təsnifatlaşdırılır.

Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi

Qiymətləndirmə hər hansı bir sahədə səriştənin aşkar edilməsi məqsədilə fərdin fəaliyyətinin aydın şəkildə müəyyən edilmiş standartlar ilə müqayisədə ədalətli və dəqiq şəkildə ölçülməsinə imkan verən prosesdir. İş yerinin qiymətləndirilməsi prosesi iş yeri ilə bağlı gündəlik fəaliyyətin tərkib hissəsini təşkil edir. Qiymətləndirmə zamanı əldə edilən nəticələr fərdlərə öz işlərini necə yerinə yetirdiyini öyrənməyə imkan verir. Bu, biliklərin, bacarıqların, yanaşma və davranışın inkişaf etdirilməsində, beləliklə, səriştənin nümayiş etdirilməsində onlara yardım edir.

Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi qiymətləndirmə sxemi, fəaliyyət meyarları, qiymətləndirməni həyata keçirmək üçün zəruri qiymətləndirmə metodları və resurslarını əhatə edir.

Peşələrin Beynəlxalq Standart Təsnifatı (ISCO)	<p>Beynəlxalq Əmək Təşkilatının (BƏT) məsul olduğu əsas beynəlxalq təsnifatlardan biri olmaqla, beynəlxalq iqtisadi və sosial təsnifat qrupuna daxildir.</p> <p>ISCO iş prosesində qarşıya qoyulan vəzifə və fəaliyyətlərə müvafiq şəkildə müəyyən edilmiş qruplara uyğun olaraq işlərin təşkilində vasitə rolunu oynayır. Onun əsas vəzifələri aşağıdakıları təmin etməkdən ibarətdir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Peşələrə dair statistik və inzibati məlumatların beynəlxalq hesabatını, müqayisəsini və mübadiləsini həyata keçirmək üçün baza rolunu oynamaq; • Peşələrin milli və regional təsnifatlarının hazırlanması üçün model rolunu oynamaq; • Bilavasitə özlərinin milli təsnifatını hazırlamayan ölkələrdə tətbiq oluna biləcək sistem rolunu oynamaq. <p>O, statistik və müştəri yönümlü proqramlar üçün nəzərdə tutulmuşdur. Müştəri yönümlü proqrama iş axtaranların iş yerlərinə yönəldilməsi, ölkələr arasında işçilərin qısa və uzunmüddətli miqrasiyasının idarə edilməsi, peşə təlimi proqramları və təlimatlarının hazırlanması daxildir.</p> <p>ISCO-nun ilk versiyası 1957-ci ildə qəbul edilmiş, daha sonra isə ISCO-68, ISCO-88 və hazırkı ISCO-08 versiyaları hazırlanmışdır.</p>
Səriştə	<p>Müvafiq əmək fəaliyyətini həyata keçirə bilmək üçün lazımi səviyyədə bilik, bacarıq, yanaşma və davranışa malik olmaqdır.</p> <p>İş kontekstində istifadə olunan “Səriştə” anlayışı iş yerində tətbiq olunan bacarıqları əks etdirir. Səriştə şəxs nəyi bilir (bilik), nəyi bacarır (bacarıq), nəyi etmək istəyir (yanaşma) və bunu necə edir (davranış) məhəfurlarının birləşməsinin nəticəsidir. Beləliklə, səriştə işi yerinə yetirmək üçün lazım olan texniki peşə elementləri, ümumi şəxsi xüsusiyyətlər və istəklərin birləşməsidir.</p> <p>Səriştələr həmçinin işçinin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün baza rolunu oynayır.</p>
Təhsilin Beynəlxalq Standart Təsnifatı (ISCED)	<p>1970-ci illərin əvvəllərində UNESCO tərəfindən həm ayrı-ayrı ölkələrdə, həm də beynəlxalq səviyyədə təhsilə dair statistik məlumatların əldə olunması, toplanması və təqdim olunmasına xidmət edən bir vasitə kimi hazırlanmışdır. ISCED 1975-ci ildə Cenevrədə keçirilən Təhsilə dair Beynəlxalq Konfransda qəbul edilmiş və daha sonra 1978-ci ildə Parisdə keçirilən UNESCO-nun Ümumi Konfransında qüvvəyə minmişdir. Hazırda istifadə edilən təsnifat ISCED 2011-dir.</p>
Təlim standartı	<p>İş yerində vəzifə və fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi üçün zəruri <i>səriştələri</i> (bilik, bacarıq və yanaşmaları, həmçinin əlavə ümumi səriştələri) təsvir edir. Bu səbəbdən, onlar fəaliyyət meyarları hesab edilir və aşağıdakı hallarda istifadə olunur:</p> <ul style="list-style-type: none"> • istehsaldan ayrılmadan peşə təlimlərinin hazırlanması; • istifadəyə yararlı səriştələrin inkişaf etdirilməsi və təmin olunması üçün təlim institutları ilə müəssisələr arasında əlaqə; • peşə təlimləri üçün təhsil standartları və kurikulumların hazırlanması.
Vəzifə	<p>İşin icrası üçün zəruri olan fəaliyyətləri əhatə edir.</p>

MÜNDƏRİCAT

A. NÜMUNƏVİ PEŞƏ STANDARTI	8
A.1. İşə dair xüsusi məlumat	8
A.1.1. Əmək şəraiti	8
A.1.2. İşə qəbul tələbləri.....	8
A.1.3. Tabeçilik.....	9
A.1.4. Peşə standartları üçün məsuliyyət və müstəqillik səviyyələri	10
A.1.5. Karyera yüksəlişi və sərbəst məşğulluq imkanları.....	10
A.2. Əsas vəzifələrin (V) və vəzifələr daxilində fəaliyyətlərin (F) siyahısı.....	11
A.3. Səriştələr haqqında	12
A.4. Qiymətləndirmələr haqqında	12
B. PEŞƏ STANDARTI ÜZRƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ NÜMUNƏSİ	13
B.1. Fəaliyyət meyarları.....	13
B.2. Qiymətləndirmə ilə bağlı resurslar	14
B.3. Qiymətləndirmə metodları.....	14
B.3.1. Fəaliyyətin qiymətləndirilməsi.....	14
B.3.2. Yazılı qiymətləndirmə	16
B.4. Nəticələrin qeydə alınması	20
C. MÜƏSSİSƏLƏR ÜÇÜN NÜMUNƏVİ TƏLİM STANDARTI	21
C.1. Səriştələrin qısa təsviri	21
C.2. Təlim sxemi.....	22
C.3. Təlim ilə bağlı xüsusi məlumat.....	26
C.3.1. Təlimin növləri.....	26
C.3.2. Təlimin istiqaməti.....	26
C.3.3. Əvvəlki təlimin tanınması	26
Peşə standartının hazırlanması prosesində iştirak etmiş müəssisə nümayəndələrinin siyahısı	Error! Bookmark not defined.
ISCO88/08-ə uyğun təkmilləşdirilmiş peşə standartlarının və əlaqədar təlim standartlarının hazırlanması layihəsi tərəfindən prosesin əlaqələndirilməsində iştirak etmiş şəxslərin siyahısı:	Error! Bookmark not defined.
İstinadlar	Error! Bookmark not defined.

A. NÜMUNƏVİ PEŞƏ STANDARTI

Liftlərin quraşdırılması, onlara texniki xidmət və təmir üzrə işçi

Peşənin qısa təsviri

Elektrik və ya hidravlik yükqaldırıcı qurğuların, eskalator və liftlərin quraşdırılması, təmir edilməsi, texniki nəzarətdən və sınaqdan keçirilməsi.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) peşənin kodu:	7412 (Elektromontyor, qaldırıcı avadanlıqlar)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCO 08-də işin kodu:	7412 (Fitter, electrical/elevator and related equipment)
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
Hazırlanma tarixi:	İyul, 2011-ci il
Təsdiq edən qurum:	.....
Təsdiq tarixi:	.....
Təklif olunan yenilənmə tarixi:	İyul, 2014-cü il

Oxşar peşəyə eyni zamanda Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi kollegiyasının 10-2 nömrəli 9 avqust 2006-cı il tarixli qərarı ilə təsdiq edilmiş Fəhlə peşələri və işlərin Vahid Tarif-İxtisas Sorğu Kitabçasında (Hissə 1, peşə N: 31) “Liftçi” adı altında rast gəlinir.

A.1. İŞƏ DAİR XÜSUSİ MƏLUMAT

A.1.1. ƏMƏK ŞƏRAİTİ

- İş emalatxanada, qurulmuş lift şaxtalarında və sınaq qüllələrində həyata keçirilir;
- İşdə son dərəcədə dəqiqliyə və keyfiyyətə üstünlük verilir;
- Təhlükəsizlik texnikası və əməyin mühafizəsi qaydalarına ciddi əməl edilməlidir;
- Əməyin mühafizəsi və təhlükəsizlik texnikası qaydaları Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Əmək Məcəlləsi, Texniki təhlükəsizlik haqqında Qanun və digər müvafiq qanunvericilik aktları ilə müəyyən olunur.

A.1.2. İŞƏ QƏBUL TƏLƏBLƏRİ

- Əmək münasibətləri Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Əmək Məcəlləsi və digər normativ-hüquqi aktlarla tənzimlənir;
- İşə qəbul olunarkən sağlamlıq haqqında tibbi arayış, sonradan vaxtaşırı icbari tibbi müayinədən keçmək haqqında tibbi arayış (Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin qərarı və Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyinin müvafiq əmrləri ilə nəzərdə tutulduğu hallarda) təqdim olunur.

A.1.3. TABELİK

Kimə tabedir: İstehsal və ya xidmət üzrə cavabdeh şəxs.

Kim ona tabedir: Yardımçı heyət.

A.1.4. PEŞƏ STANDARTLARI ÜÇÜN MƏSULİYYƏT VƏ MÜSTƏQİLLİK SƏVİYYƏLƏRİ

Səviyyələr	Məsuliyyət, fəaliyyətlərin mürəkkəbliyi və müstəqillik	Uyğun gələn səviyyə
1	Planlaşdırılmış qaydada birbaşa nəzarət altında işləmək. İş təkrarlanan xarakterə malikdir və mürəkkəb olmayan bir neçə funksiyanı əhatə edir.	
2	Nəzarət altında işləmək, kiçik səlahiyyətlərə malik olmaq. Təcrübə tələb edən fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi və əlaqələndirilməsi üçün məsuliyyət daşımaq. Öz fəaliyyətlərini planlaşdırmaq və nəticələri barədə hesabat vermək. Digər şəxslərlə əməkdaşlıq etmək və komandada işləmək.	☒
3	Əvvəlcədən məlum olan vəzifə və fəaliyyətlər çərçivəsində müstəqil idarəetmə və komandanın idarə edilməsini həyata keçirmək (eyni zamanda həm idarəetmə, həm də istehsal subyekti kimi çıxış etmək). İşə yanaşmasını dəyişən şəraitə uyğunlaşdırmaq və dövrü problemlərin həlli zamanı elementar nəzəriyyələrdən istifadə etmək. Digər şəxslərin gündəlik işinə nəzarət etmək, əmək fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün məsuliyyət daşımaq və işin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təkliflər vermək. İşçilərə rəhbərlik etmək. Mürəkkəb fəaliyyətləri əlaqələndirmək və yerinə yetirmək. Ümumi təcrübədən istifadə etməklə xüsusi yeni fəaliyyətlər müəyyən etmək.	
4	Yeni və çox vaxt yaradıcı metodlar tələb edən məsələlərlə məşğul olmaq. Mürəkkəb məsələlərin həllində geniş təcrübədən istifadə etmək. Gözlənilməz dəyişiklik olduğu halda əmək fəaliyyətinə rəhbərlik və nəzarəti həyata keçirmək. Özü və başqaları üçün fəaliyyət meyarları hazırlamaq, onları nəzərdən keçirmək və təkmilləşdirmək. Gözlənilən və ya gözlənilməz iş rejimi şəraitində qərarların qəbul edilməsinə məsuliyyət daşımaq. Fərdlərin və qrupların peşəkar inkişafının idarə olunmasına məsuliyyət daşımaq. Fəaliyyətləri müşahidə etmək, qiymətləndirmək, müvafiq hesabatlar hazırlamaq və dəyişikliklər təklif etmək.	

A.1.5. KARYERA YÜKSƏLİŞİ VƏ SƏRBƏST MƏŞĞULLUQ İMKANLARI

- Müvafiq təcrübə və bacarıq əldə etdikdən sonra rəhbər və daha yüksək texniki vəzifələrə yüksəlmək imkanları vardır.
- Əldə edilən təcrübə və əlavə təlimlər əsasında istehsalat rəhbəri, montaj qrupunun rəhbəri, yaxud bu kimi sahələrdə digər vəzifələrə keçmək imkanları vardır.

A.2. ƏSAS VƏZİFƏLƏRİN (V) VƏ VƏZİFƏLƏR DAXİLİNDƏ FƏALİYYƏTLƏRİN (F) SİYAHISI

- V.1. Mexaniki, elektrik və hidravlik liftləri quraşdırmaq, təhlükəsiz və səlis şəkildə işə salmaq, həmçinin texniki sazlığına nəzarət etmək:
- F.1.1. Sxem elementlərinin birləşməsi və digər göstərişləri başa düşmək, təlimatlara riayət etmək;
  - F.1.2. Lift şaxtasını yoxlayıb təhvil almaq;
  - F.1.3. Öncədən hazırlanmış hissələri kəsmək və nizamlamaq;
  - F.1.4. Konstruktor və işçi layihələrdə göstərilən avadanlıqları quraşdırmaq;
  - F.1.5. Test prosedurlarını və vasitələrini başa düşmək, onları tətbiq etmək.
- V.2. Hissələri və elementləri quraşdırmaq:
- F.2.1. Daha səmərəli əl alətləri və qurğulardan istifadə etmək;
  - F.2.2. İş qaydalarını və qrafiklərini oxumaq və tətbiq etmək;
  - F.2.3. İstismar avadanlıqlarını quraşdırmaq;
  - F.2.4. Hissələri və ya sistemləri montaj etmək;
  - F.2.5. Mühafizə məqsədli örtüklər quraşdırmaq, qaynaq alətlərindən istifadə etmək;
  - F.2.6. Avadanlıqların ehtiyac olan hissələrini təlimatda göstərilən yağlarla doldurmaq və çevik sınaq prosesini həyata keçirmək.
- V.3. Texniki xidmət və ya təmir:
- F.3.1. Texniki baxış (TB) – 1, TB – 2, TB – 3, “Xüsusi planlı təmir” normativlərinə uyğun olaraq liftin elementlərinə baxış keçirmək;
  - F.3.2. Hissələri dəyişmək və sistemləri təmir etmək.
- V.4. Enerji sistemlərini qoşmaq:
- F.4.1. Elektrik naqillərini idarəetmə şkaflına və elektrik mühərrikinə qoşmaq;
  - F.4.2. Sürtünməni minimuma endirmək üçün dayaqları və digər hissələri yağlamaq.
- V.5. Keyfiyyətə və təhlükəsizliyə təminat tədbirlərini həyata keçirmək:
- F.5.1. Naqil bağlantılarını yoxlamaq. Panellərin qoşulmasına, qapılara, nərdivan qurğularına, liftin sazlanması və tənzimlənməsinə nəzarət etmək;
  - F.5.2. Mütəmadi olaraq liftin işini yoxlamaq. Enerji sərfiyyatını hesablamaq;
  - F.5.3. İstifadəçiləri liftdən düzgün və səmərəli istifadə, eləcə də „Liftlərin istismar qaydaları“ və qəza şəraitində evakuasiya barədə təlimatlandırmaq;
  - F.5.4. Mühafizə vasitələrini və şəbəkə mexanizmlərini nizamlamaq;
  - F.5.5. Kabellərin izolyasiyasını yoxlamaq;
  - F.5.6. Liftin kontur torpaqlamasını ölçmək və “torpaqlama aktı” tərtib etmək.
- V.6. Fəaliyyətləri qeydə almaq və sənədləşdirmək, səmərəliliyin artırılması üzrə təkliflər vermək.
- F.6.1. Texniki təftişin qeydiyyatını aparmaq.

A.3. SƏRİŞTƏLƏR HAQQINDA

Fərdin litflərin quraşdırılması, onlara texniki xidmət və təmir üzrə işçi peşə standartı üzrə vəzifə və fəaliyyətləri həyata keçirməsi üçün zəruri olan əsas sərişmələr litflərin quraşdırılması, onlara texniki xidmət və təmir üzrə işçi peşəsi üzrə müvafiq **təlim standartında** göstərilmişdir (formal, qeyri-formal və informal təlimlər vasitəsilə əldə olunan bilik, bacarıq, yanaşma və davranış).

A.4. QIYMƏTLƏNDİRMƏLƏR HAQQINDA

Bu peşədə fərdin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi prosesi litflərin quraşdırılması, onlara texniki xidmət və təmir üzrə işçi peşəsi üzrə müvafiq **peşə standartının qiymətləndirilməsində** öz əksini tapır. Fərdin sistemli qiymətləndirilmələr vasitəsilə qiymətləndirilməsi işəgötürənə müxtəlif məqsədlər (yəni işəgötürmə, karyerada irəli çəkmə, heyətin qiymətləndirilməsi, təlim ehtiyaclarının qiymətləndirilməsi) baxımından faydalı ola bilər.

B. PEŞƏ STANDARTI ÜZRƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ NÜMUNƏSİ

Liftlərin quraşdırılması, onlara texniki xidmət və təmir üzrə işçi

Qiymətləndirməyə dair qısa məlumat

Liftlərin quraşdırılması, onlara texniki xidmət və təmiri üzrə işçilər üçün qiymətləndirmə nümunəsi liftlərin quraşdırılması və istifadəyə verilməsi, habelə texniki xidmət, təmir və keyfiyyətin təminatı ilə əlaqədar tələb olunan bilik və bacarıqları müəyyən edir. Testə həmçinin müxtəlif növ liftlər və liftlərə nəzarət sistemləri haqqında suallar daxildir.

Hazırkı peşə üçün **tövsiyə edilən qiymətləndirmə metodları** aşağıdakılardır: (i) fəaliyyətin qiymətləndirilməsi və (ii) yazılı testlər. Sözügedən peşə üçün qiymətləndirmə proqramının nümunəsi aşağıda verilmişdir.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) peşənin kodu:	7412 (Elektromontyor, qaldırıcı avadanlıqlar)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCO 08-də işin kodu:	7412 (Fitter, electrical/elevator and related equipment)
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
Hazırlanma tarixi:	İyul, 2011-ci il
Təsdiq edən qurum:	.....
Təsdiq tarixi:	.....

B.1. FƏALİYYƏT MEYARLARI

Bu meyarlar peşə standartındakı vəzifə və fəaliyyətlərlə birbaşa əlaqəlidir. Onlar anlaşılan dildə, sadə formada yazılmalıdır ki, qiymətləndirmə nümunələri hazırlayanlar üçün qiymətləndirmə maddələrinin formalaşdırılmasında faydalı olsun. Birinci (V.1) və sonuncu (V.6) vəzifələrə uyğun gələn fəaliyyət meyarları ilə bağlı nümunə aşağıda göstərilmişdir.

Fəaliyyət meyarı nümunəsi:

- V.1. Mexaniki, elektrik və hidravlik liftləri quraşdırmaq, təhlükəsiz və səliss şəkildə işə salmaq, həmçinin texniki sazlığına nəzarət etmək:
- F.1.1. Sxem elementlərinin birləşməsi və digər göstərişləri başa düşmək, təlimatlara riayət etmək;
  - F.1.2. Lift saxtasını yoxlayıb təhvil almaq;
  - F.1.3. Öncədən hazırlanmış hissələri kəsmək və nizamlamaq;
  - F.1.4. Konstruktor və işçi layihələrdə göstərilən avadanlıqları quraşdırmaq;
  - F.1.5. Test prosedurlarını və vasitələrini başa düşmək, onları tətbiq etmək.

...

- V.6. Fəaliyyətləri qeydə almaq və sənədləşdirmək, səmərəliliyin artırılması üzrə təkliflər vermək.
F.6.1. Texniki təftişin qeydiyyatını aparmaq.

B.2. QIYMƏTLƏNDİRMƏ İLƏ BAĞLI RESURSLAR

- a) Material və komponentlər: ehtiyac yoxdur.
- b) Alət və avadanlıqlar: ehtiyac yoxdur.
- c) İstehlak malları: ehtiyac yoxdur.

B.3. QIYMƏTLƏNDİRMƏ METODLARI

Fərdin səriştəsini qiymətləndirmək məqsədilə aşağıdakı iki metoddan istifadə olunur: (i) fəaliyyətin qiymətləndirilməsi və (ii) yazılı test.

B.3.1. FƏALİYYƏTİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

İcra müddəti: 4 saat
İşlərin sayı: 3

İşlərin icrasını qiymətləndirmək üçün meyarlar işəgötürən tərəfindən müəyyən olunur.

Əhatə olunan sahələr:

30% **Mexaniki, elektrik və ya hidravlik elevator və eskalatorları quraşdırmaq və işə salmaq və ya texniki xidmət göstərmək və ya təmir etmək:**

Sxemləri və dərslikləri oxumaq və təlimatları yerinə yetirmək;
Çərçivələri və bazaları nəzərdən keçirmək;
İlkin olaraq hazırlanan çərçivə və relsləri kəsmək və uyğunlaşdırmaq;
Təhlükəsizlik və nəzarət qurğuları, kabellər və ya nasoslar, ötürücülər, relslər, mühərriklər və nəqliyyat sistemləri və ya pilləkənlər quraşdırmaq;
Test prosedurlarını və qurğuların iş prinsipini başa düşmək və tətbiq etmək.

20% **Hissələri və modulları quraşdırmaq:**

Ən effektiv mexaniki və ya avtomatlaşdırılmış alətlərdən istifadə etmək;
Tapşırıqları və iş qrafikini oxumaq və yerinə yetirmək;
İstismar qurğularını quraşdırmaq və ya birləşdirmək ;
Elementləri və ya sistemləri yığmaq ;
Tələb olunduğu təqdirdə qaynaq üsullarından istifadə etməklə, örtük və ya mühafizə vasitələri hazırlamaq və ya quraşdırmaq;
Avadanlığın içərisinə tələb olunan maye və ya hava və ya sıxılmış hava qəbul etmək və onun işini operativ olaraq yoxlamaq.

15% Texniki xidmət və ya təmir:

Müəyyən edilən standartlara uyğun olaraq test avadanlıqlarından istifadə etməklə, əyləc, mühərrik, açar, signal və nəzarət sistemlərində nasazlıqları və qüsurları aşkar etmək;
Hissələri dəyişdirmək və sistemləri təmir etmək;
Standartlara uyğun olaraq adi dövri texniki xidmət işləri aparmaq.

15% Enerji sistemlərinə birləşdirmə:

Elektrik naqillərini nəzarət panellərinə və elektrik mühərriklərinə birləşdirmək;
Sürtünməni minimuma endirmək üçün özülləri və digər hissələri yağlamaq.

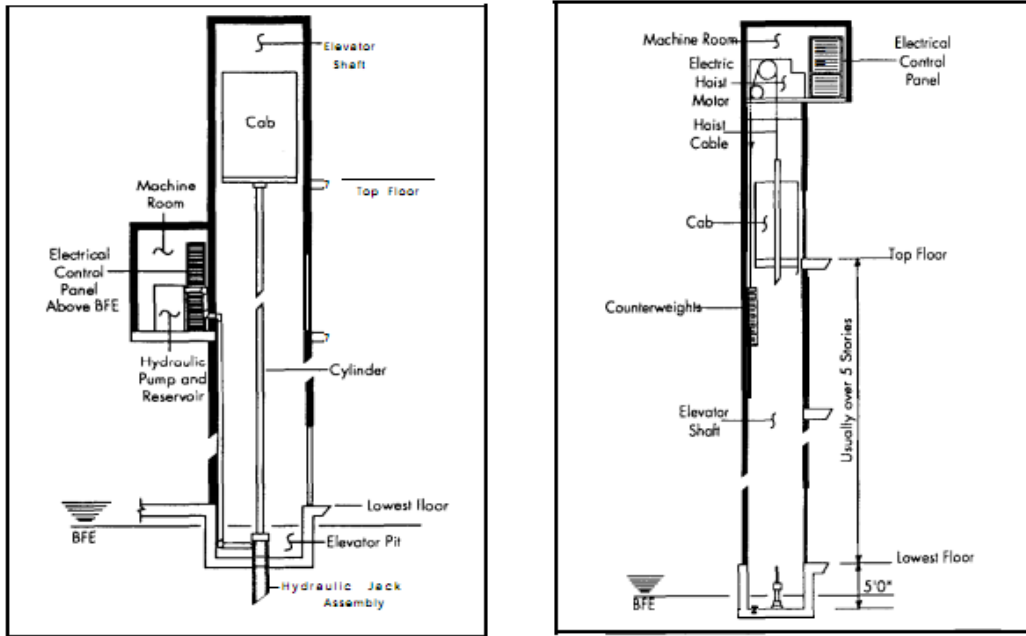
20% Keyfiyyətə və təhlükəsizliyə təminat tədbirləri həyata keçirmək:

Naqıl birləşmələrini yoxlamaq. Panel daxilindəki birləşmələrə, qapı və pilləkən qurğularına nəzarət etmək, qaldırıcı mexanizmin yolunu təmizləmək və sazlamaq;
Gündəlik iş rejimini test etmək;
Enerji sərfiyyatını ölçmək;
Sistemin düzgün və qənaətli istismarı və ona zəruri texniki xidmətin göstərilməsi barədə istifadəçiləri təlimatlandırmaq;
Təhlükəsizliyə nəzarət, əks-çəki və qapı mexanizmlərini sazlamaq;
Boru və kabelləri izolyasiya etmək.

İş nümunəsi 1: Müxtəlif elevator növlərini müəyyən etmək.

Maksimum müddət: 1 saat, 20 dəqiqə.

İştirakçının görəcəyi işlər: Aşağıdakı şəkildə verilən elevatorun növünü təyin etmək. Fərqli, üstün və çatışmayan cəhətlərini təsvir etmək.

İş nümunəsi 2: Elevator nəzarət sistemləri.

Maksimum müddət: 1 saat, 20 dəqiqə.

İştirakçının görəcəyi işlər: Dörd müxtəlif elevator nəzarət sistemləri növü və onların tətbiq edilməsi. Nəzarət sistemlərinin istismar fərqləri nədən ibarətdir? Müxtəlif nəzarət sistemlərinin quraşdırılması ilə bağlı xarakterik xüsusiyyətləri izah etmək.

İş nümunəsi 3: Bir neçə müxtəlif qapı operatorlarının istismarı.

Maksimum müddət: 1 saat, 20 dəqiqə.

İştirakçının görəcəyi işlər: Bir neçə müxtəlif qapı operatorlarının iş rejimini izah etmək. Qapı bağlayıcılarının quraşdırılması zamanı edilən ən böyük xətalardan birini aşkarlamaq. Qapıları hərəkətə gətirən qurğular üçün iki ümumi layihəni müəyyənləşdirmək.

B.3.2. YAZILI QIYMƏTLƏNDİRMƏ

İcra müddəti : 30 dəqiqə.

Sualların sayı: 30.

Yazılı qiymətləndirməni keçmək üçün tələb olunan düzgün cavabların sayı işəgötürən tərəfindən müəyyən olunur.

Təvsiyə olunan nisbət: 70%.

Əhatə olunan vəzifələr:

20% **Elevator nəzarət sistemləri**

Elevator nəzarət sistemlərinin quraşdırılması və sazlanması

Mikro-prosesor əsaslı nəzarət sistemlərində baş verən problemlərin aradan qaldırılması

Avtomatlaşdırılmış elevator sistemlərinin sazlanması

20% **Elevator Qapı Operatorları**

20% **Hidravlik Elevator**

Hidravlik elevator nəzarət klapanları və enerji elementləri
Kompleks hidravlik nəzarət klapanları
Hidravlik elevatorların təhlükəsizliyi və xidmətin göstərilməsi

20% **Elevator Hərəkətverici Sistemlər**

20% **Elevator Kommunikasiya**

Sual nümunələri:

1. Mikro-prosessorun istifadə etməklə elevator nəzarət sistemində mövcud olan problemləri dəqiq şəkildə aşkar etmək və aradan qaldırmaq üçün _____ malik olmaq zəruridir:
  - A. kompüter və digər avadanlıqlar barədə müfəssəl biliklərə.
  - B. bütün elevator nəzarət sistemləri üçün ümumi olan əsas qurğular üzrə yaxşı biliklərə.
  - C. mühəndislik dərəcəsinə.
  - D. bütün cavablar
2. Mikro-prosessor ilə əlaqə yaradan zaman girişdən daxil olan cərəyana hansı dəyişiklik edilməlidir?
  - A. Heç bir. Mikro-prosessor və elevator qurğuları eyni gərginlikdən istifadə edir.
  - B. Elevator qurğusu üçün girişdəki cərəyan yüksəldilməlidir.
  - C. Elevator qurğusundakı cərəyanın qarşısı alınmalı və ya aşağı salınmalıdır.
3. Sahə avadanlığı ilə mikro-prosessor arasında hansı gərginlik-bufer metodundan istifadə edilir?
  - A. Optronlar.
  - B. Optik rezistorlar.
  - C. Foto rezistorlar.
  - D. Heç biri.
4. Mikro-prosessorun elevatorun hərəkət etməsinə icazə verənə qədər hansı sistem (sistemlər) bağlanılmalıdır?
  - A. Qapı kilidləri.
  - B. Bütün müvafiq təhlükəsizlik qurğuları.
  - C. Qapı açarları.
  - D. Bütün cavablar
5. Mikro-prosessor əsaslı nəzarət sistemlərinə baş verən problemləri aradan qaldırılan zaman yadda saxlanılmalı olan ən mühüm amil nədir?
  - A. Onların iş rejimi rele əsaslı nəzarət sistemləri iş rejiminə oxşardır.
  - B. Onların iş rejimi ənənəvi rele əsaslı sistemlərdən çox fərqlidir.
  - C. Onlar rele sistemləri ilə müqayisədə fərqli alət və bacarıq tələb edirlər.
6. Müxtəlif elevator istehsalçılarının hazırladıkları qapı-operator nəzarət sistemləri arasında əsas fərq nədən ibarətdir?
  - A. Proqramlaşdırma dili
  - B. Giriş və çıxış gərginliyi
  - C. Enerji təchizatı
  - D. Sistemin istifadəçi baxımından münasibliyi
7. Qapı operatorlarında hansı istehsalçı lövhələrinə rast gəlmək mümkündür?
  - A. Mikro-prosessor və şəbəkə əsaslı.
  - B. Radio-nəzarət və rele-kontakt loqistikası.

- C. rele-kontakt loqistikası və mikro-prosessor.
D. Mikro-prosessor və şəbəkə əsaslı.
8. Hansı amil müxtəlif şirkətlərin elevator avadanlıqlarının müxtəlif qapı-nəzarət müəssisələrinin avadanlıqlarına uyğun gəlməsinə imkan verir?
A. Relenin çəvik olması.
B. Enerji-mənbəyinin dəyişilməsi.
C. Çox-gərginlikli panellər.
D. Heç biri.
9. 90-VDC operator paketi yerlərdə uyğunlaşmanın aparılması üçün neçə ədəd sazlama nöqtəsinə malikdir?
A. İki.
B. Dörd.
C. Səkkiz.
D. Altı.
10. Şüşə qapıya malik elevatorlar üçün hansı növ qapı-operator paketi tələb olunur?
A. Hidravlik və / və ya disk-və-tırtıl.
B. Reduktorsuz və sinxron olmayan.
C. Xətti hərəkətli və hidravlik.
D. Reduktorsuz və hidravlik.
11. Qapı operatoru paketləri üçün tələb olunan ümumi texniki xidmət hansıdır?
A. Müntəzəm texniki xidmət səfərləri zamanı vizual yoxlama.
B. Yağ və yanacaq.
C. Qapının sazlanması.
D. Zəncirin dəyişdirilməsi.
12. Qapı operatoru paketlərində baş verən problemləri aradan qaldırmaq üçün tez-tez istifadə olunan alət hansıdır?
A. Standart voltmetr.
B. Qoruyucular.
C. Birləşdirici naqillər
D. Keçirici olmayan vintaçan.
13. Doğru və ya yanlış: Hidravlik elevator sistemlərində hidravlik yağı digər komponentlər kimi texniki xidmət tələb edir.
A. Doğrudur
B. Yanlıştır
14. Sistemdəki yağın keyfiyyətinə əmin olmaq üçün texniki işçi hansı alətdən istifadə edə bilər?
A. Yağ üçün ilkin təmizləmə filtri.
B. Çən boşaltma filtri.
C. Kofe süzgəci.
D. Yağ dəyişmə qrafiki.
15. Modernizasiya prosesi çərçivəsində klapanın (köhnə çən altı vəziyyətdən) yerinin çənin üzərinə dəyişdirilməsinin faydası nədir?
A. Nəzarət klapanına texniki xidmətin göstərilməsi məqsədilə çən üçün klapanın bağlanması zərurətini aradan qaldırır.
B. Təkrar boru çəkilişi tələb olunduqda, sistem daha əlverişli mövqedə olur.
C. Sazlama işləri apararı mexanik üçün daha təhlükəsiz şərait yaradır.
D. Bütün cavablar.

16. Hansı komponent qidalanma blokunun həcmi və dəyərini aşağı salır?
- Suya salınan nasos / mühərrik.
  - Əks-hərəkət klapaları.
  - Birbaşa boşalma klapaları.
  - Heç biri.
17. Hidravlik nəzarət klapalarını kim təkrar quraşdırmalıdır?
- Bu texniki işçi üçün kifayət qədər sadə bir işdir.
  - Bu işi yalnız emalatxanada yerinə yetirmək olar.
  - Bu iş istehsalçı tərəfindən yerinə yetirilməlidir.
  - Bu işi yerli maşın təmiri emalatxanası yerinə yetirə bilər.
18. Hansı iki amil mühərrikin nüfuz dairəsində olan hidravlik təzyiqa təsir göstərir?
- Elevatorun platformasında olan məcmu yük və nasosda olan borunun həcmi.
  - Çənin həcmi və nasosun vurma məsafəsi.
  - Elevatorun platformasında olan məcmu yük və hidravlik sistemin özünün daxili müqaviməti.
  - Hidravlik sistemin özünün daxili müqaviməti və boru kəmərinin həcmi.
19. Hansı növ hidravlik boşalma klapası müəyyən edilmiş təzyiqa açıq və tökən (açıq) klapa boşalan zaman müvafiq təzyiqa saxlayır və ya onu yüngülcə buraxır?
- İdarəetmə klapası .
  - Birbaşa fəaliyyət.
  - Yay-istismar.
  - Yay-yükləmə.
20. Sistemdə “dalana düşdükdə (dirəndikdə)” nə baş verdiyini təsvir edin.
- Təzyiqa silindr pəncərəsində ilişib qalır.
  - Yoxlama klapası bağlanır.
  - Porşen saxlama həlqəsi ilə toqquşur.
  - Bütün cavablar.
21. Doğru və ya yanlış: zəlzələ təhlükəsi olan yerlədə hidravlik elevator ilə müqayisədə dartıcı elevator daha təhlükəsiz hesab olunur.
- Doğrudur
  - Yanlışdır
22. Yanğın baş verən zaman hidravlik elevatorlar xilasetmə qrupunun üzvlərinə necə yardım edir?
- İstilik və tüstü dartı-elevatorun maşın otağına qədər qalxır.
  - Zədələnmiş dartı avadanlığına yetişmək çətin ola bilər.
  - Hidravlik fəvqəladə eniş klapası yer səviyyəsindədir.
  - Bütün cavablar.
23. Silindrin başlığındakı sürtünmə nəyə səbəb ola bilər?
- Çalaya sızma.
  - Qeyri-bərabər hərəkət.
  - Hidravlik sistemin pozulması.
  - Zəif nişanlama.
24. Hidravlik elevator da baş verən nasazlığı aşkar etdikdən sonra, texniki işçinin atmalı olduğu birinci addım hansıdır ?
- Kabinəni iki yuxarı döşəmə arasında yerləşdirmək.
  - Kabinəni ən aşağı səviyyədə yerləşdirmək.
  - Kabinəni boru özəyinin üzərində yerləşdirmək.
  - Əsas açarı dartmaq.

25. Erkən karbon şotkasında hansı maddədən istifadə edilir?
- Qurğuşun.
  - Qrafit.
  - Kömür.
  - Arsen.
26. Nə üçün asbest maddəsindən hər hansı bir fırça üçün baza material kimi istifadə edilməməlidir?
- O, çox ağırdır və yaxşı dayanmır.
  - O, elevatora xidmət göstərən texniki xidmət göstərən işçilərin sağlamlığını təhlükə altında qoya bilər.
  - O, izolyasiyalıdır və cərəyan axınının qarşısını ala bilər.
  - O, fırçanın baza materialı üçün çox kövrəkdir.
27. Yüksək göstəricili elevatorun hərəkətverici qurğusunda seriyalı kommunikasiyanın funksional faydası nədir?
- Sıfır sürət komandası həqiqətən sifira bərabər olur
  - Seriyalı kommunikasiya hərəkətverici sistem ilə bağlı müxtəlif informasiyanı monitorinq etməyə imkan verir
  - Kabinə nəzarət sisteminə hərəkətverici sistem ilə bağlı müxtəlif informasiyanı monitorinq etməyə imkan verir
  - Bütün cavablar
28. Qış dövründə qapının mühafizə sistemində tez-tez baş verən və izah olunmayan texniki qüsurların səbəbi nədir?
- Rütubətin yüksək olması.
  - Sərnişinlərin əllərindən işıqlı ekrana statik boşalma.
  - İşıqlı ekrana sürtünüb keçən yun paltarlar.
  - Binanın istilik sistemləri.
29. Mexaniki sonluq və ya ayaqqabı qurğusu ilə liftdə qapının təkrar açılması üçün nə tələb olunur?
- 30 sm yaxınlıq.
  - Sınmış göz şüası.
  - Qapının kənarına ifrat güc.
  - Mane ilə fiziki təmas.
30. İnfraqırmızı texnologiya elevator qapısının nəzarət sxemi ilə necə təmasda olur?
- Radio nəzarət.
  - Gərginlik olmayan rele təması.
  - Şəbəkə texnologiyası.

B.4. NƏTİCƏLƏRİN QEYDƏ ALINMASI

Hər bir iştirakçı üçün fərdi hesabatlar hazırlanmalı və fəaliyyətin qiymətləndirilməsi, eləcə də yazılı qiymətləndirmə üzrə toplanan balların hesabatı onlara təqdim edilməlidir. Qiymətləndirmə bir nəfər üçün bir dəfədən artıq istifadə edildiyi təqdirdə hesabatda qiymətləndirmədən əvvəlki və sonrakı ballar arasındakı faiz dəyişikliyi də əks olunmalıdır.

“Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin hazırlanması prosedurları” adlı sənəddə qiymətləndirmə üzrə geniş nəzəri və praktiki məlumatlar verilmişdir.

C. MÜƏSSISƏLƏR ÜÇÜN NÜMUNƏVİ TƏLİM STANDARTI

Liftlərin quraşdırılması, onlara texniki xidmət və təmir üzrə işçi

Təlim standartına dair qısa məlumat

Hazırkı təlim standartı tikinti ilə məşğul olan müəssisələr, təlim mərkəzləri və institutları, təlim iştirakçıları üçün hazırlanmışdır. İşlə bağlı səriştənin nümayiş etdirilməsi üçün tələb olunan bilik və bacarıqların əldə edilməsinə xidmət edən təlim proqramları, kurikulumlar və təlim materiallarının hazırlanmasında bu standartdan təlimat kimi istifadə etmək olar. Bu standart əsasında hazırlanmış təlim tikinti işləri üzrə əsas səriştələrə malik olan, mövcud bilik və bacarıqlarını inkişaf etdirmək, geniş profilə malik olmaq, yaxud işdə məhsuldarlığını artırmaq istəyən şəxslər üçün də uyğun ola bilər.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) peşənin kodu:	7412 (Elektromontyor, qaldırıcı avadanlıqlar)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCO 08-də işin kodu:	7412 (Fitter, electrical/elevator and related equipment)
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCED-də kodu	52
Hazırlanma tarixi:	İyul, 2011-ci il
Təsdiq edən qurum:	.....
Təsdiq tarixi:	.....
Təklif olunan yenilənmə tarixi:	İyul, 2014-cü il

C.1. SƏRİŞTƏLƏRİN QISA TƏSVİRİ

Bilik:	<ul style="list-style-type: none"> • Liftlərin ümumi mexaniki, elektrik və elektron funksiyaları • Hidravlika və pnevmatikanın əsasları • Elektronika və elektrik avadanlıqları haqqında məlumat • Quraşdırma üçün istifadə edilən vasitələr və kiçik avadanlıqların xüsusiyyət və imkanları • Ölçmə alətlərinin istismarı və təsnifatı • Yazılı və şifahi Azərbaycan dili • Sadə riyazi biliklər
---------------	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Bünövrə və strukturun düzgün seçilməsi • Təhlükəsizlik texnikası, əməyin mühafizəsi təlimatı və profilaktik üsullar
Bacarıq:	<ul style="list-style-type: none"> • Liftləri quraşdırmaq və işə salmaq • Göstərilən metodiki normalara uyğun olaraq liftləri montaj və demontaj etmək • Təlimatlara və normalara əsasən liftləri sazlamaq və texniki yoxlanışdan keçirmək • Sistemlərdəki nasazlığı aradan qaldırmaq • Müstəqil şəkildə səmərəli işləmək • Prosesi təqdim etmək, idarə etmək, əlavə avadanlıqlar və ya xidmətlərin satışını təşviq etmək • Metal materiallarda qaynaq etmək və ya kəsmək (alüminiumdan başqa)
Yanaşma:	<ul style="list-style-type: none"> • Keyfiyyət üzrə yüksək məlumatlılıq • Yüksək dəqiqlik və fərdi intizam qaydalarına uyğun işləmək • Müvafiq sahələrdə müştərilər ilə əlaqə yatarmaq
Əlavə / ümumi səriştələr:	<ul style="list-style-type: none"> • Xarici dildə olan təlimat və göstərişləri oxumaq • Liftlərin işə salınması və idarə edilməsi bacarığı • Liftlərin yeni konstruksiyası və elektrik avadanlıqlarına dair yeni məlumatlar ədlə etməkdə maraqlı olmaq • Elektrik və elektronika sahəsində sadə biliklər • Layihələri, təlimatları və sxemləri oxumaq bacarığı • Yaxşı ünsiyyət qabiliyyəti • Liftləri və digər qaldırıcı qurğuları asanlıqla proqramlaşdırmaq • Yeni tətbiqi üsullar və avadanlıqlar üçün internetdə axtarışlar etmək • Yığcam idarəetmə sistemlərinin sadə proqramlaşdırılması və onlardan istifadə bacarığı • Günəş panellərini və ya yeni enerji mənbələrini quraşdırmaq və istismar etmək • Bütün növ qaldırıcı qurğuları yerləşdirmək və texniki nəzarətdən keçirmək bacarığı • Liftlərin və digər qaldırıcı qurğuların yeni konstruksiyası haqqında düşünmək

C.2. TƏLİM SXEMİ

Müvafiq təlimi uğurla başa vuran “Liftlərin quraşdırılması, onlara texniki xidmət və təmir üzrə işçi” aşağıdakıları bacaracaqdır / biləcəkdir:

Bölmə 1: Liftləri quraşdırmaq və test etmək.

Öyrənmə nəticələri:

Nəticə 1 Liftlərin quraşdırılması və test edilməsi üçün tələb olunan alət və avadanlıqları sadalamaq, həmçinin işə başlamazdan əvvəl onların saz vəziyyətdə olmasının təmin edilməsinin əhəmiyyətini izah etmək;

Nəticə 2 İşin effektiv şəkildə planlaşdırılması üçün təlimat və müvafiq göstərişlərdən necə

Nəticə 3	istifadə edildiyini nümayiş etdirmək; Lift şaxtasının necə yoxlanılmalı və quraşdırma işlərindən əvvəl necə təmin edilməli olduğunu göstərmək;
Nəticə 4	Komponentlərin dəqiq şəkildə necə ölçülməli və quraşdırma üçün hazır olması məqsədilə lazım olduğu təqdirdə əvvəldən hazırlanmış hissələrin necə kəsilməli və uyğunlaşdırılmalı olduğunu nümayiş etdirmək;
Nəticə 5	İş layihəsinə və təlimatlara uyğun olaraq qurğu, yaxud komponentlərin necə quraşdırılmalı olduğunu, eləcə də müvafiq olduğu təqdirdə cərəyan mənbəyinə təhlükəsiz şəkildə necə birləşdirilməli, həmçinin testin aparılması üçün bütün işlərin həyata keçirilməsinin necə yoxlanılmalı olduğunu nümayiş etdirmək;
Nəticə 6	Test prosedurlarını nümayiş etdirmək və liftin istismara hazır vəziyyətə gətirilməsi üçün hər hansı düzəlişləri həyata keçirmək;
Nəticə 7	Zəruri sənədləşdirmə işlərini həyata keçirmək və testin nəticələrini dəqiq şəkildə qeydə almaq.

Bölmə 2: Liftləri sökmək.

Öyrənmə nəticələri:

Nəticə 1	Liftlərin sökülməsi üçün tələb olunan alət və avadanlıqları sadalamaq, işə başlamazdan əvvəl onların saz vəziyyətdə olmasının təmin edilməsinin əhəmiyyətini izah etmək;
Nəticə 2	Fəaliyyətə başlamazdan əvvəl iş yerinin təhlükəsizliyinin necə təmin edildiyini, eləcə də yaxınlıqdan keçən şəxslərin qorunması üçün xəbərdarlıq nişanlarının və baryerlərin düzgün şəkildə necə yerləşdirilməli olduğunu göstərmək;
Nəticə 3	Liftin , lazım olduğu təqdirdə, sökülmə prosesinə hazır olması üçün təhlükəsiz şəkildə cərəyan mənbəyindən necə ayrılmalı olduğunu nümayiş etdirmək;
Nəticə 4	Liftin təhlükəsiz şəkildə sökülməsini təmin etmək üçün həyata keçirilməli olan prosedurları sadalamaq;
Nəticə 5	Müvafiq alət və avadanlıqlardan istifadə etməklə liftin tələb olunan standartlara uyğun olaraq, necə sökülməli olduğunu, həmçinin hissələrin işarələnməsini, dəqiq və ehtiyatlı şəkildə saxlanmasını nümayiş etdirmək;
Nəticə 6	İş sahəsini təhlükəsiz vəziyyətə necə gətirilməli olduğunu və tullantıların təşkilatın prosedur qaydalarına uyğun olaraq müvafiq şəkildə necə atılmalı olduğunu göstərmək;
Nəticə 7	Müvafiq sənədləşdirmə işlərini dəqiq şəkildə həyata keçirmək.

Bölmə 4: Liftləri təmizləmək, texniki xidmət göstərmək və təmir etmək.

Öyrənmə nəticələri:

Nəticə 1	Liftlərdə planlaşdırılmış təmizlik və texniki xidmət işlərinin necə həyata keçirilməli olduğunu göstərmək, o cümlədən: <ul style="list-style-type: none"> • Bütün elektrik, elektron və hidravlik hissələri yoxlamaq, zəruri olduğu təqdirdə müvafiq hissələri dəyişdirmək; • Qapı mexanizmlərini, ağırlıq balansını və təhlükəsizliyə nəzarət sistemlərini yoxlamaq, lazım olduğu təqdirdə müvafiq düzəlişlər etmək; • Zərurət olduğu təqdirdə hərəkətli hissələri yağlamaq və yeyilmiş hissələri dəyişdirmək.
Nəticə 2	“Texniki müşahidə 1, TM -2, TM -3 “Xüsusi planlaşdırılmış təmir” üsullarından istifadə etməklə qüsurlar və ya nasazlıqların necə müəyyən edilməli olduğunu göstərmək;
Nəticə 3	Həyata keçirilmiş tədbirləri və istifadə edilmiş hissələri qeydə almaqla müvafiq

sənədləşdirmə işlərini yerinə yetirmək.

Bölmə 5: Effektiv və müstəqil şəkildə işləmək.

Öyrənmə nəticələri:

- Nəticə 1 Planlama prosesinin müxtəlif mərhələlərini müəyyən etmək və effektiv planlama vasitəsilə səmərəli iş rejiminə necə nail olmağı izah etmək;
- Nəticə 2 Müstəqil şəkildə işləyən zaman davamlı təkmilləşdirmə prosesinin əhəmiyyətini və onun əldə edilməsi yollarını izah etmək.

Bölmə 6: Müştərilərə yeni quraşdırılmış liftləri nümayiş etdirmək və istifadə qaydalarını izah etmək, eləcə də əlavə avadanlıq, yaxud xidmətlərin satışını təşviq etmək.

Öyrənmə nəticələri:

- Nəticə 1 Yeni liftlər qurulduqdan sonra müştərilərin təlim keçməli olduğu ümumi xüsusiyyətlər, təlimatlar və cari texniki xidmət işlərini sadalamaq;
- Nəticə 2 Yeni liftlərin təhlükəsiz və səmərəli fəaliyyətini təmin etmək baxımından müştərilərə onların xüsusiyyətləri, istifadəsi, həmçinin texniki xidmətlər barədə məlumatın necə verilməli olduğunu nümayiş etdirmək;
- Nəticə 3 Hazırlanmalı və müştəriyə təqdim edilməli olan sənədləri sadalamaq, onların təmizlik, texniki xidmət məsələləri ilə bağlı bütün məqamları başa düşməsinə əmin olmağın yollarını izah etmək;
- Nəticə 4 Yeni liftin quraşdırılması prosesini dəstəkləyə və ya tamamlaya bilən əlavə avadanlıq və xidmətləri sadalamaq, onların müştərilərə necə təklif oluna bildiyini izah etmək.

Bölmə 7: Metalı qaynaq etmək və kəsmək (alüminium istisna olmaqla).

Öyrənmə nəticələri:

- Nəticə 1 Qaynaq işləri apararı zaman tətbiq edilən təhlükəsiz əmək şərtlərini, o cümlədən istifadə edilməli olan fərdi mühafizə vasitələrini sadalamaq;
- Nəticə 2 Qaynaq prosesini tamamlamaq üçün lazım olan müvafiq alət, avadanlıq və istehlak mallarının necə seçildiyini göstərmək;
- Nəticə 3 Birləşmələrin təhlükəsiz şəkildə və müvafiq standartlara uyğun qaydada necə hazırlanmalı olduğunu göstərmək;
- Nəticə 4 Təkrar istifadə üçün hazır olması baxımından alət və avadanlıqların necə təmizlənməli, saxlanılmalı olduğunu, lazım olduğu təqdirdə istehlak mallarının necə təkrar emal edilməli olduğunu, yaxud tullantıların təşkilatın prosedur qaydalarına uyğun olaraq necə atılmalı olduğunu göstərmək.

Yuxarıdakı sahələr üzrə təlim keçmiş şəxs aşağıdakı vəzifə və fəaliyyətləri yerinə yetirə bilər:

Əsas vəzifələrin (V) və vəzifələr daxilində fəaliyyətlərin (F) siyahısı ¹

V.1.Mexaniki, elektrik və hidravlik liftləri quraşdırmaq, təhlükəsiz və səliss şəkildə işə salmaq, həmçinin texniki sazlığına nəzarət etmək:

¹ Müvafiq sahə üçün olan peşə standartındakı ilə eynidir.

- F.1.1. Sxem elementlərinin birləşməsi və digər göstərişləri başa düşmək, təlimatlara riayət etmək;
  - F.1.2. Lift şaxtasını yoxlayıb təhvil almaq;
  - F.1.3. Öncədən hazırlanmış hissələri kəsmək və nizamlamaq;
  - F.1.4. Konstruktor və işçi layihələrdə göstərilən avadanlıqları quraşdırmaq;
  - F.1.5. Test prosedurlarını və vasitələrini başa düşmək, onları tətbiq etmək.
- V.2. Hissələri və elementləri quraşdırmaq:
- F.2.1. Daha səmərəli əl alətləri və qurğulardan istifadə etmək;
  - F.2.2. İş qaydalarını və qrafiklərini oxumaq və tətbiq etmək;
  - F.2.3. İstismar avadanlıqlarını quraşdırmaq;
  - F.2.4. Hissələri və ya sistemləri montaj etmək;
  - F.2.5. Mühafizə məqsədli örtüklər quraşdırmaq, qaynaq alətlərindən istifadə etmək;
  - F.2.6. Avadanlıqların ehtiyac olan hissələrini təlimatda göstərilən yağlarla doldurmaq və çevik sınaq prosesini həyata keçirmək.
- V.3. Texniki xidmət və ya təmir:
- F.3.1. Texniki baxış (TB) – 1, TB – 2, TB – 3, “Xüsusi planlı təmir” normativlərinə uyğun olaraq liftin elementlərinə baxış keçirmək;
  - F.3.2. Hissələri dəyişmək və sistemləri təmir etmək.
- V.4. Enerji sistemlərini qoşmaq:
- F.4.1. Elektrik naqillərini idarəetmə şkafına və elektrik mühərrikinə qoşmaq;
  - F.4.2. Sürtünməni minimuma endirmək üçün dayaqları və digər hissələri yağlamaq.
- V.5. Keyfiyyətə və təhlükəsizliyə təminat tədbirlərini həyata keçirmək:
- F.5.1. Naqil bağlantılarını yoxlamaq. Panellərin qoşulmasına, qapılara, nərdivan qurğularına, liftin sazlanması və tənzimlənməsinə nəzarət etmək;
  - F.5.2. Mütəmadi olaraq liftin işini yoxlamaq. Enerji sərfiyyatını hesablamaq;
  - F.5.3. İstifadəçiləri liftdən düzgün və səmərəli istifadə, eləcə də „Liftlərin istismar qaydaları“ və qəza şəraitində evakuasiya barədə təlimatlandırmaq;
  - F.5.4. Mühafizə vasitələrini və şəbəkə mexanizmlərini nizamlamaq;
  - F.5.5. Kabellərin izolyasiyasını yoxlamaq;
  - F.5.6. Liftin kontur torpaqlamasını ölçmək və “torpaqlama aktı” tərtib etmək.
- V.6. Fəaliyyətləri qeydə almaq və sənədləşdirmək, səmərəliliyin artırılması üzrə təkliflər vermək.
- F.6.1. Texniki təftişin qeydiyyatını aparmaq.

C.3. TƏLİM İLƏ BAĞLI XÜSUSİ MƏLUMAT

C.3.1. TƏLİMİN NÖVLƏRİ

Bu peşə üçün zəruri sərişələr aşağıda göstərilən təlim metodları vasitəsilə əldə edilə bilər:

Formal təlim

Tövsiyə olunan formal təlim	Uyğun gələn təlim növü	Qeydlər
Tam orta təhsil ²		
Texniki peşə təhsili və ya akkreditasiyadan keçmiş təlim müəssisəsində təlim	☒	Elektrik və mexanika sahəsində zəruri nəzəri təlimlər akkreditasiyadan keçmiş peşə məktəbləri tərəfindən təşkil olunur. Bu təlim tədris praktikasından qazınan geniş təcrübə ilə əlaqələndirilməlidir. Yalnız praktiki təlimin keçirildiyi hallarda ümumi tanınan ixtisasları əldə etmək üçün işçinin əlavə nəzəri təlim keçməsi və qiymətləndirilməsinə ehtiyac var ³ .
Orta ixtisas təhsili		
Ali təhsil		
Digər:		

Qeyri-formal təlim tələb olunan bilik, bacarıq və yanaşmanın genişləndirilməsinə şərait yarada bilər. Bəzən liftlərin quraşdırılması, onlara texniki nəzarət və təmir üzrə işçi zəruri sərişələri yalnız qeyri-formal və (və ya) informal təlim vasitəsi ilə əldə edə bilər.

Qeyri-formal təlim

İş yerində, təlim mərkəzində və ya bilavasitə ixtisaslaşmış təlimatçı və ya usta tərəfindən keçirilən təlimdir. Qeyri-formal təlimin ən yaxşı yolu iş yerində usta yanında öyrənməkdir.

C.3.2. TƏLİMİN İSTİQAMƏTİ

Normal ilkin təlim istiqaməti ümumi orta təhsili bitirdikdən sonra peşə təhsili almaq və razılıq əsasında liftlərin daşınması və onlara xidmətin göstərilməsi ilə məşğul olan bir şirkətdə təcrübə keçməkdir.

C.3.3. ƏVVƏLKİ TƏLİMİN TANINMASI

Xüsusi qaydalara əsasən müvafiq vəzifədə ən azı iki il intensiv iş təcrübəsi olan şəxs sərişələrinin yoxlanılması üçün müraciət edə , ümumi sərişələri imtahan edilməklə, ixtisas sahibi ola bilər;

² Orta təhsil ölkə vətəndaşları üçün icbari xarakter daşdığından cədvəldə əks olunmayıb.

³ Azərbaycanda sərişələrin tanınması üçün qiymətləndirmə sistemi hazırda mövcud deyildir.

Peşə istiqamətlərini dəyişmək istəyən namizədlər təhsildə oxşarlıqları qəbul edildiyi halda, praktiki bacarıqların keçidinə nail ola bilərlər. Ümumi təhsil və ya alternativ peşə təhsilindən əldə edilən ümumi səriştlərin yeni peşələrdə qəbul edilməsi və optimal halda ümumi təhsili tamamilə əvəzləməsi mümkündür .